

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งฝ่ายธรรมยุตและมหานิกาย จำนวน 944 รูป และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 281 รูป โดยสรุปผลการวิจัยตามลำดับขั้น ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในการวิจัย
2. สมมติฐานการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผล
6. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

2. สมมติฐานการวิจัย

2.1 ปัจจัยทางด้านตำแหน่งภายในวัด อายุ ระยะเวลาที่บวช การศึกษาทางธรรม การศึกษาทางบาลีและการศึกษาทางโลก มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาวิจัยเป็นพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 944 รูป

กลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการคำนวณตามสูตรของ ทาโร ยามาเน ได้จำนวนกลุ่มอย่าง จำนวน 281 รูป ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้
 ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
 ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งระดับการวัดเป็น 5 ระดับ โดยแบ่งคำถามออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 2) ด้านสาธารณสงเคราะห์ 3) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม 4) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 5) ด้านการพัฒนาจิตใจ รวมทั้งหมด 56 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามกรอบแนวคิดบทบาททั้ง 5 ด้าน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการดังนี้

3.3.1 นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ไปขอความร่วมมือจากพระสงฆ์แต่ละวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

3.3.2 ผู้วิจัย ออกดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3.3.3 รวบรวมแบบสอบถาม เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ประกอบด้วย 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ใช้ค่าสถิติไค - สแควร์ (Chi - square) 3) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับบพบาทของพระสงฆ์ โดยใช้การรวมคะแนนรายด้านของบพบาททั้งหมดนำมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยของบพบาทมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ การวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปบรรยายเป็นรายด้าน

ตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษา คือ ตำแหน่งภายในวัด อายุ ระยะเวลาที่บวช และระดับการศึกษา ส่วนตัวแปรตาม คือ บพบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และด้านการพัฒนาจิตใจ

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลได้ดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไป จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 281 รูป ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งเป็น เจ้าอาวาส จำนวน 53 รูป คิดเป็นร้อยละ 18.90 และเป็นพระลูกวัด จำนวน 228 รูป คิดเป็นร้อยละ 81.10 อายุของพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีอายุระหว่างอายุ 20-30 ปี และ อายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.70 กลุ่มรองลงมาเป็นอันดับที่สอง คือ อายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.20 กลุ่มสุดท้าย คือ อายุ 51 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 22.40 ระยะเวลาที่บวชส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-10 พรรษา คิดเป็นร้อยละ 40.60 รองลงมาระยะเวลาที่บวชอยู่ในช่วง 21-30 พรรษา คิดเป็นร้อยละ

21.40 ระยะเวลาที่บวชอยู่ในช่วง 31 พรรษาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 19.20 กลุ่มสุดท้ายมีระยะเวลาที่บวชอยู่ในช่วง 11-20 พรรษา คิดเป็นร้อยละ 18.90 ระดับการศึกษาทางธรรมส่วนใหญ่มีระดับการศึกษานักธรรมเอก คิดเป็นร้อยละ 61.60 กลุ่มที่สองมีระดับการศึกษานักธรรมโท คิดเป็นร้อยละ 15.30 กลุ่มที่สามมีระดับการศึกษานักธรรมตรี คิดเป็นร้อยละ 11.70 กลุ่มสุดท้าย คือ ไม่มีวุฒิทางธรรม คิดเป็นร้อยละ 11.40 ระดับการศึกษาทางบาลีส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิทางภาษาบาลี คิดเป็นร้อยละ 48.00 กลุ่มที่สองมีระดับการศึกษาทางภาษาบาลี ป.ธ. 3-6 คิดเป็นร้อยละ 34.20 กลุ่มที่สามมีระดับการศึกษาทางภาษาบาลี ป.ธ. 1-2 คิดเป็นร้อยละ 12.80 กลุ่มสุดท้ายมีระดับการศึกษาทางภาษาบาลี ป.ธ. 7-9 คิดเป็นร้อยละ 5.00 ระดับการศึกษาทางโลกส่วนใหญ่ระดับอนุปริญญาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 35.90 กลุ่มที่สองมีระดับการศึกษาทางโลกระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 35.20 กลุ่มที่สามมีระดับการศึกษาโลกระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 21.00 กลุ่มสุดท้าย คือ มีระดับการศึกษาทางโลกระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 7.80

4.2 ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด สรุปผลได้ดังนี้

4.2.1 ผลการวิจัยปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่าปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดมีผลต่อระดับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .18

4.2.2 ผลการวิจัยปัจจัยด้านอายุกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ปัจจัยด้านอายุมีผลต่อระดับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .27

4.2.3 ผลการวิจัยปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชมีผลต่อระดับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .22

4.2.4 ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมกับบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์

4.2.11 ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการสาธารณสุข

สงเคราะห์

พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการสาธารณสุข สงเคราะห์ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางบาลีกับ บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .07

4.2.12 ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการสาธารณสุข

สงเคราะห์

พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการสาธารณสุข สงเคราะห์ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางโลกกับ บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .12

4.2.13 ผลการวิจัยปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการเผยแผ่

ศาสนธรรม

พบว่า ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการเผยแผ่ ศาสนธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายในวัด กับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .06

4.2.14 ผลการวิจัยปัจจัยด้านอายุกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม

พบว่า ปัจจัยด้านอายุไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม แต่ค่าที่ บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .14

4.2.15 ผลการวิจัยปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการเผยแผ่

ศาสนธรรม

พบว่า ปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชมีผลต่อระดับบทบาทด้านการเผยแผ่ ศาสนธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับ บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .18

4.2.16 ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมกับบทบาทด้านการเผยแผ่

ศาสนธรรม

พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมมีผลต่อระดับบทบาทด้านการเผยแผ่ ศาสนธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางธรรมกับ บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .22

4.2.17 ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการเผยแพร่

ศาสนธรรม

พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการเผยแพร่ศาสนธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการเผยแพร่ศาสนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .14

4.2.18 ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการเผยแพร่

ศาสนธรรม

พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการเผยแพร่ศาสนธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการเผยแพร่ศาสนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .08

4.2.19 ผลการวิจัยปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการส่งเสริม

ศิลปวัฒนธรรม

พบว่า ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .07

4.2.20 ผลการวิจัยปัจจัยด้านอายุกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

พบว่า ปัจจัยด้านอายุไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .09

4.2.21 ผลการวิจัยปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการส่งเสริม

ศิลปวัฒนธรรม

พบว่า ปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .07

4.2.22 ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมกับบทบาทด้านการส่งเสริม

ศิลปวัฒนธรรม

พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทางธรรมกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .06

4.2.23 ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการส่งเสริม

ศิลปวัฒนธรรม

พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษทางบาลีกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .14

4.2.24 ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการส่งเสริม

ศิลปวัฒนธรรม

พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษทางโลกกับบทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .09

4.2.25 ผลการวิจัยปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

พบว่า ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัดมีผลต่อระดับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งภายในวัดกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .26

4.2.26 ผลการวิจัยปัจจัยด้านอายุกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

พบว่า ปัจจัยด้านอายุมีผลต่อระดับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .16

4.2.27 ผลการวิจัยปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

พบว่า ปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวชไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่บวชกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .12

4.2.28 ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรมมีผลต่อระดับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษทางธรรมกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .17

4.2.29 ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษทางบาลีกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .13

4.2.30 ผลการวิจัยปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางโลกไม่มีผลต่อระดับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ แต่ค่าที่บ่งบอกถึงความมาก-น้อย ของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษทางโลกกับบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ Cramer's V ได้ค่าเท่ากับ .05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด สรุปผลได้ดังนี้

พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งฝ่ายธรรมยุตและมหานิกาย มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .63
2. ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .60
3. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม มีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .60
4. ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .51
5. ด้านการพัฒนาจิตใจ มีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .59
6. ส่วนภาพรวมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .45

สรุปได้ว่า พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งฝ่ายธรรมยุตและมหานิกาย มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 2) ด้านสาธารณสงเคราะห์ 3) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม 4) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 5) ด้านการพัฒนาจิตใจ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า มีบทบาทอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.58

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จากผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทาง ซึ่งสรุปตามบทบาททั้ง 5 ด้าน ดังนี้

1. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์

1.1 พระสงฆ์มีบทบาทในด้านการศึกษาสงเคราะห์ลดน้อยลงเนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องปัจจัยสนับสนุน ขาดแรงจูงใจและมีปัญหาในด้านการบริหารจัดการภายในสำหรับบางวัด

1.2 หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ควรให้ความร่วมมือและสนับสนุนพระสงฆ์ในการจัดกิจกรรม โครงการเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนภายในวัดหรือสถานศึกษา

2. บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์

2.1 วัดเป็นศูนย์กลางในชุมชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของชาวบ้าน ควรสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อำนวยความสะดวกในการยืมวัสดุ สิ่งของไปใช้ในกิจกรรมของครัวเรือนหรือสาธารณประโยชน์อื่นๆ

2.2 หน่วยงานในระดับท้องถิ่นมีบทบาทกับชุมชนมากขึ้น พระสงฆ์มีบทบาทลดลง หน่วยงาน สถานศึกษาในท้องถิ่นควรให้ความสำคัญและเปิด โอกาสให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมและช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสม

3. บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

3.1 พระสงฆ์ ควรศึกษาหลักธรรมให้เข้าใจและพัฒนาวิธีการเผยแผ่ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน

3.2 หน่วยงาน สถานศึกษา ควรมีกิจกรรมที่สำคัญทางพุทธศาสนาและเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้กับพนักงาน เจ้าหน้าที่ เด็กและเยาวชน

3.3 ภาครัฐควรมีการสนับสนุนพระสงฆ์ในการเผยแผ่พุทธศาสนาอย่างจริงจัง โดยกำหนดกรอบแนวทางในการเผยแผ่พุทธศาสนาให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่เพื่อปลูกฝังหลักธรรมให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4. บทบาทด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

4.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความร่วมมือกับพระสงฆ์ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เพื่ออนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ให้อยู่กับชุมชน และท้องถิ่นตลอดไป

4.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดอบรมถวายความรู้แก่พระสงฆ์เพิ่มเติมในการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้การปฏิบัติเกิดความถูกต้องและมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

5. บทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

5.1 พระสงฆ์บางส่วน ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาจิตใจอย่างลึกซึ้ง ควรมีการสนับสนุน ส่งเสริม ให้มีความรู้เพิ่มขึ้น โดยการจัดอบรม หรือการฝึกปฏิบัติ

5.2 ควรสนับสนุนมีการตั้งสำนักปฏิบัติธรรมอย่างทั่วถึงในทุกวัด เพื่อให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม ได้อย่างสะดวก และส่วนราชการ สถานศึกษา ควรนำข้าราชการ นักเรียนนักศึกษาเข้าปฏิบัติธรรมเป็นแบบอย่างให้แก่คนในชุมชนและท้องถิ่น

5.3 หน่วยงาน สถานศึกษา ควรร่วมมือกับพระสงฆ์ในการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการเข้าวัดฟังธรรม หรือปฏิบัติธรรมในวันพระ วันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญตามความเหมาะสม เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับคนในสังคมตลอดไป

4. อภิปรายผล

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามสมมติฐาน ได้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยทางด้านตำแหน่งภายในวัด อายุ ระยะเวลาที่บวช การศึกษาทางธรรม การศึกษาทางบาลีและการศึกษาทางโลก มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัด อายุ ระยะเวลาที่บวช และระดับการศึกษาทางธรรม ทางบาลี และทางโลก มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นไปตามสมมติฐาน สำหรับเหตุผลที่ทำให้ตำแหน่งภายในวัด อายุ ระยะเวลาที่บวช และระดับการศึกษาทางธรรม ทางบาลี และทางโลก มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ทั้ง 5 ด้าน ซึ่งสามารถอภิปรายเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านตำแหน่งภายในวัด มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นบางด้าน คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และด้านการพัฒนาจิตใจ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มการวิจัยเป็น 2 กลุ่ม คือ

เจ้าอาวาส และพระลูกวัด โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทในระดับมากถึง 3 ด้าน ที่เป็นเช่นนี้สาเหตุ
เนื่องมาจากเจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจภายในวัด และมีความใกล้ชิดกับชุมชน
มากกว่าพระลูกวัด

ดังนั้นพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาส มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการ
ศึกษาวิจัยของ อำนาจ บัวศิริ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณสมบัติและบทบาทของ
เจ้าอาวาสวัดในพระพุทธศาสนา ที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทยากจนในภาคเหนือ โดยมีกลุ่ม
ตัวอย่างในการวิจัยแบ่งออกเป็นห้ากลุ่ม คือ พระสงฆ์ พระสังฆาธิการ ประชาชนที่มีอาชีพ
รับราชการ ประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย และประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรรม ผลการวิจัยพบว่า
บทบาทของเจ้าอาวาสวัดที่จะช่วยพัฒนาชนบทยากจนในภาคเหนือ ดังนี้ 1.ด้านการปลูกฝังและ
ส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชน 2. ด้านกิจกรรมระดับหมู่บ้าน 3. ด้านการบริการพื้นฐานและ
สอดคล้องกับการศึกษาของ รุ่งโรจน์ คำแน่น (2538 : บทคัดย่อ) พบว่า เจ้าอาวาสมีบทบาทต่อ
การพัฒนาชุมชน ในกิจกรรมการพัฒนาด้านจิตใจมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การส่งเสริมและ
พัฒนาการศึกษา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาเพื่อจัดระเบียบชุมชน การพัฒนา
สาธารณสุข การส่งเสริมการมีส่วนร่วมการฝึกอบรมพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมการเกษตร และ
กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาอื่นๆ ตามลำดับ

2. ปัจจัยด้านอายุ มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นบางด้าน คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการพัฒนา
จิตใจ อธิบายได้ว่าพระสงฆ์ที่มีอายุมากขึ้นก็มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการพัฒนาชุมชน ซึ่ง
สอดคล้องกับการวิจัยของ พินิจ ลาภานานนท์ (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาบทบาทการ
พัฒนาของพระสงฆ์ในภาคอีสานเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ในภาคอีสาน
พบว่า กลยุทธ์หรือแนวทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ในพื้นที่ต่างๆ มีดังนี้

2.1 เป็นผู้บริหาร โครงการพบมากในพระสงฆ์พัฒนาที่มีสมณศักดิ์ และเป็นพระ
สังฆาธิการในระดับเจ้าคณะอำเภอขึ้นไป ซึ่งการทำงานพัฒนาชนบท จะไม่กำหนดเฉพาะใน
ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง แต่จะดำเนินการร่วมกันกับพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส เป็นต้น

2.2 เป็นผู้นำการพัฒนา พบมากในชุมชนที่ประชาชนยังขาดจิตสำนึก และ
ความตื่นตัวในการพัฒนาชนบท โดยส่วนมากจะเป็นชุมชนที่มีลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจดี

2.3 เป็นผู้ประสานงานโครงการ ในแนวทางนี้พระสงฆ์พัฒนาจะอยู่ในฐานะของ
สื่อกลางทำหน้าที่ประสานงานพัฒนาต่างๆ กับหน่วยงานของรัฐบาล และองค์กรเอกชนทุกส่วน

3. ปัจจัยด้านระยะเวลาที่บวช มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นบางด้าน คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม อธิบายได้ว่าพระสงฆ์ที่มีพรรษามากขึ้นก็ย่อมมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากได้ศึกษาพระธรรมวินัย และศึกษาบทบาทหน้าที่ของตนได้เข้าใจมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระสมคิด ศรีบูรมณ (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และด้านการพัฒนาจิตใจ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ตำแหน่งภายในวัด อายุ ระยะเวลาที่บวช ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาทางบาลี และระดับการศึกษาทางโลก มีค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาบทบาทพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนรายด้านเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม และด้านการศึกษาสงเคราะห์

4. ปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรม ทางบาลี และทางโลก มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การศึกษาทั้ง 3 ด้านมีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน คือ ด้านนักธรรม พระสงฆ์ส่วนใหญ่จบนักธรรมเอก ด้านบาลีส่วนใหญ่จะไม่มีวุฒิต่างบาลี โดยทางโลกส่วนใหญ่จบอนุปริญญาขึ้นไป แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาทั้งทางธรรม บาลี และทางโลกมากขึ้นส่งผลต่อการแสดงบทบาทได้มากขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพินิจ ลาภานานนท์ (2549:268) พบว่า พระสงฆ์นักพัฒนาบางส่วนเข้ามาทำงานเพราะได้รับอิทธิพลจากการที่ได้มีโอกาสรับการศึกษาสูงขึ้น ทั้งในมหาวิทยาลัยสงฆ์และมหาวิทยาลัยฆราวาส รวมทั้งความรู้จากการที่เข้าร่วมประชุมสัมมนาต่างๆ ที่องค์กรพัฒนาเอกชนจัดขึ้น พระสงฆ์กลุ่มหลังนี้ต้องการนำเอาความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาถ่ายทอด ร่วมสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นในชุมชนที่อาศัยอยู่ ซึ่งส่วนมากก็คือชุมชนที่เป็นบ้านเกิดของตน พระสงฆ์นักพัฒนากลุ่มนี้พบเห็นได้มากในช่วงทศวรรษ 2530เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับการศึกษาของพระสมคิด ศรีบูรมณ (2549:128) พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาทางธรรม ทางบาลี และทางโลกมีผลต่อบทบาทพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน คือด้านนักธรรม พระสงฆ์ส่วนใหญ่จบนักธรรมชั้นเอก ด้านบาลีส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิต่างบาลี ด้านสามัญส่วนใหญ่จบมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. แสดงให้

เห็นว่าพระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาทั้งทางธรรม ทางบาลี และทาง โลกมากขึ้นจะส่งผลต่อการแสดงบทบาทได้มากขึ้นด้วย สอดคล้องกับพระมหาเจริญ คำราช (2546:120) พบว่าวิทยฐานะมีความสัมพันธ์กับบทบาทพระสังฆาธิการในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งการวิจัยได้แบ่งวิทยฐานะ ออกเป็น 3 ด้านด้านสามัญ ด้านนักธรรม และด้านบาลี พบว่าวิทยฐานะเกี่ยวข้องกับทบาทพระสังฆาธิการ โดยอธิบายไว้ว่าวิทยฐานะของพระสังฆาธิการเพิ่มขึ้นมีการแสดงบทบาทเพิ่มขึ้นด้วย

สมมติฐานข้อที่ 2 พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ และด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ส่วนอีก 3 ด้านที่เหลือ คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม และด้านการพัฒนาจิตใจ มีบทบาทอยู่ในระดับน้อย และโดยภาพรวมพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในระดับน้อย ซึ่ง ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ได้ส่งผลกระทบต่อ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในสังคม จากแนวทางการพัฒนากระแสนิยม หรือบริโภคนิยมทำให้ความเจริญก้าวหน้าเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อความมั่นคงทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีพุทธศาสนาเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตมาแต่เดิม ผู้คนมีจิตใจคับแคบ แข่งขันแย่งชิงเพื่อประโยชน์ส่วนตน ไม่สนใจประโยชน์ส่วนรวม เมื่อพยายามแก้ไขปัญหาเหล่านี้ด้วยแนวทางการพัฒนาแบบตะวันตก ปัญหาก็กยิ่งสะสมเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขององค์กรในระบบราชการทำให้มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้น บทบาทของผู้นำชุมชนในการพัฒนามีความเด่นชัดและเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยมีผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือ อบต. ทำหน้าที่หลักในการเป็นสื่อการพัฒนา สามารถจัดหางบประมาณและทรัพยากรต่างๆ จากภาครัฐเข้ามาพัฒนาได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ทำให้บทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์เริ่มลดน้อยลงตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอจากผล การศึกษาวิจัยของพระสมคิด ศรีบูรณณ์ (2549:132) โดยพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในด้าน การศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และด้านการพัฒนาจิตใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีแนวโน้มที่จะลดลง ถ้าพระสงฆ์ไม่รีบฟื้นฟูหรือกระตุ้นตัวพระสงฆ์เองให้เกิดการตื่นตัวต่อสภาพสังคมในปัจจุบัน

สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของพินิจ ลาภานานนท์(2549:251-252) พบว่า การแสดงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะรักษาทบพาทผู้นำทางสังคมให้ต่อเนื่องในอดีตเมื่อบริการและการพัฒนาภาครัฐยังไม่ได้ทั่วถึง พระสงฆ์ต้องรับภาระในกิจการแทนทุกด้านในชุมชน ทั้งการสอนหนังสือ การสอนวิชาความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม การประกอบอาชีพเฉพาะด้าน การรักษาโรค ตลอดจนให้คำแนะนำในด้านต่างๆ เมื่อการพัฒนาเข้าไปถึงพระสงฆ์ก็เริ่มลดบทบาทในกิจกรรมทางสังคมลง เพราะงานต่างๆ ที่พระสงฆ์เคยทำให้กับชุมชน ได้ถูกหน่วยงานและองค์กรต่างๆ เข้าไปดำเนินการแทน จนพระสงฆ์มีบทบาทเฉพาะในด้านพิธีกรรม และความใกล้ชิดของวัดกับชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาสังคม

อย่างไรก็ตามบทบาทในการพัฒนาของพระสงฆ์ ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบแนวทางในการดำเนินงาน ภายหลังจากมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือองค์กรพัฒนาต่างๆ เข้ามาให้การสนับสนุนหลายๆ กิจกรรม พระสงฆ์ต้องดำเนินการตามนโยบายรัฐบาลที่ผ่านมาทางคณะสงฆ์จากส่วนกลาง รวมทั้งการผ่านมาทางหน่วยงานส่วนราชการให้ประสานการทำงานร่วมกับพระสงฆ์ในท้องถิ่น พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะตำบลเจ้าคณะอำเภอ จึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาในรูปแบบที่เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหรือผู้บริหาร โครงการพัฒนาที่มีงบประมาณและสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น โครงการศูนย์บำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ โครงการวัดพัฒนาตัวอย่าง โครงการค่ายคุณธรรม โครงการครอบครัวอบอุ่น เป็นต้น การพัฒนาแบบเดิมที่เป็นผู้นำการพัฒนาในชุมชนเดียว จึงต้องเปลี่ยนไปในรูปแบบที่กว้างขึ้น ด้วยการเป็นผู้ประสานงานหรือบริหาร โครงการพัฒนาการทำงานพัฒนาของพระสงฆ์จึงไม่เพิ่มขึ้นในเชิงลึก แต่เป็นไปในแบบแนวกว้างตามขอบเขตความรับผิดชอบ

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ต่อการบริหารจัดการ และสนับสนุนส่งเสริม การดำเนินงานพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด หรือจังหวัดใกล้เคียง ตลอดจนภูมิภาคอื่นๆ ใช้เป็น

แนวทางปรับปรุงบทบาทในการพัฒนาให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป โดยข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ ดังนี้

5.1.1 ผลจากการทดสอบสมมุติฐาน ข้อที่ 1 เรื่องปัจจัยทางด้านตำแหน่งภายในวัด อายุ ระยะเวลาที่บวช ระดับการศึกษาทางธรรม ทางบาลี และทางโลก มีผลต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน พบว่าปัจจัยทั้ง 4 ด้าน มีผลต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนในอดีต เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน วัดและพระสงฆ์จึงมีบทบาทสูงในสังคมต่างฝ่ายต่างเกี่ยวเนื่องกัน กล่าวคือพระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนหลักธรรมทางศาสนาแก่ประชาชน รวมทั้งการช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ประชาชนในด้านต่างๆ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ อย่างไรก็ตามบทบาทของพระสงฆ์ที่เคยมีต่อสังคมดังกล่าวได้ลดน้อยลงจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ดังนั้น พระสงฆ์ควรที่จะปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมในปัจจุบัน โดยการปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิธีการทำงานจากการคิดแยกส่วนมาเป็นบูรณาการ มุ่งภารกิจร่วมกัน ระดมพลังร่วมกันจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะพระสงฆ์ในภูมิภาคระดับตำบล ซึ่งเป็นผู้ปกครองวัดในเขตปกครองของตนและอยู่ใกล้ชิดกับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความใกล้ชิดกับพระเณรมากที่สุด ควรดูแลให้บังเกิดความเรียบร้อยต่อภาพรวมของพระพุทธศาสนา สำหรับพระอุปัชฌาย์ถือเป็นตำแหน่งสำคัญยิ่งต่อพระพุทธศาสนาในการทำหน้าที่คัดกรองคนที่เข้ามาบวช ที่อาจส่งผลให้เกิดความเจริญ หรือความเสื่อมถอยให้กับพระพุทธศาสนา ต้องยึดมั่นในหลักปฏิบัติและเข้มงวดต่อผู้มีคุณสมบัติต้องห้ามในการบวช เช่น ดิยาเสพติด หรือ มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ เป็นต้น ได้เข้ามาบวช อาจสร้างความเสื่อมเสียต่อพระพุทธศาสนา ดังสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในปัจจุบัน ดังนั้นพระสงฆ์จำเป็นต้องเปลี่ยนแนวคิดในการบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาให้เข้าไปในเชิงรุก โดยมุ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นหลัก นอกจากนี้พระสงฆ์ควรพัฒนาตนเองด้วยการแสวงหาความรู้ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเพื่อให้สามารถเป็นผู้นำ ผู้ประสานงาน หรือผู้สนับสนุนกิจกรรมของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาสังคมร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาอาชีพ และเสริมรายได้แก่ประชาชน การพัฒนาจิตใจเพื่อส่งเสริมให้คนเป็นคนดี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ตลอดจนกิจกรรมการพัฒนาที่เสริมสร้างปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน โดยกิจกรรมการพัฒนาควรเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์

ร่วมกันคิด ตัดสินใจ และดำเนินการร่วมกันเพื่อช่วยแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการ
ในชุมชน

5.1.2 จากผลการทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 2 เรื่อง ระดับบทบาทของพระสงฆ์ใน
การพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา
ชุมชนทั้ง 5 ด้านมีบทบาทในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ และด้าน
การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ส่วนที่เหลืออีก 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผย
แผ่ศาสนาธรรม และด้านการพัฒนาจิตใจ มีบทบาทในระดับน้อย โดยภาพรวมพระสงฆ์ในอำเภอ
เมืองร้อยเอ็ด มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในระดับน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัย
ตั้งไว้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ตลอดจนความเจริญก้าวหน้า
ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ได้ส่งผลกระทบต่อปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของคนใน
สังคม จากการดำเนินงานพัฒนาประเทศตามรูปแบบของตะวันตก ส่งผลให้ประเทศมีความ
เจริญก้าวหน้าทันสมัยมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามความสำคัญของพระสงฆ์และวัดเริ่มลด
น้อยลง บทบาทในการพัฒนาที่สำคัญหลายอย่าง ได้มีการปรับเปลี่ยนโดยภาครัฐรับเอาภารกิจ
ที่พระสงฆ์เคยทำอยู่ก่อนไปดำเนินการ แม้จะเป็นผลดีด้านการเจริญก้าวหน้าแต่ก็เป็นปัญหา
สำคัญที่ทำให้เกิดสังคมแบบเมือง วัฒนธรรมสมัยใหม่ได้เข้ามาพร้อมกับการสลาย
ความสัมพันธ์ในอดีตระหว่างชาวบ้านกับพระสงฆ์ให้หมดไป ดังนั้น พระสงฆ์จึงต้อง
ปรับเปลี่ยนบทบาทการทำงานไปตามเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น และควรมี
บทบาทสำคัญในการสร้างเสริมวิถีชีวิตของคนในสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การเจริญขึ้น
หรือเสื่อมลงของสังคมนั้นขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ที่พุทธศาสนามีต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์จึงเป็นความหวังที่จะช่วยเหลือสังคมได้ส่วนหนึ่ง โดยพระสงฆ์
จะต้องมีเมตตา กรุณา และเสียสละ ที่จะทุ่มเทการทำงานเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหให้กับ
ชุมชนแล้ว พระสงฆ์ยังต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการนำชาวบ้านพัฒนาได้ รวมทั้งการ
ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ และอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด จึงจะสามารถสร้าง
ศรัทธาและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายในชุมชน เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นสัญลักษณ์ทาง
สังคมที่ควรให้ความเคารพนับถือตลอดไป

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทพระสงฆ์ในพัฒนาชุมชน เป็นการศึกษาเชิง
ปริมาณทำให้มีข้อจำกัดในด้านรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการที่พระสงฆ์ใช้แสดงบทบาท
ตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ นอกจากนี้ยังเป็นการศึกษา

เฉพาะพื้นที่ทำให้สามารถศึกษาข้อมูลได้ในระดับหนึ่ง แต่อาจไม่ครอบคลุม และลึกซึ้งเพียงพอ ในภาพความสัมพันธ์การทำงานร่วมกันระหว่างพระสงฆ์ ชาวบ้าน กับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ดังนั้น ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ในเขตเมือง กับพื้นที่อื่น เพื่อให้ทราบว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคม และวัฒนธรรม ในชุมชนที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมีผลต่อบทบาทพระสงฆ์มากน้อยเพียงใด และควรศึกษาวิจัยในด้านอื่นเพิ่มขึ้น นอกเหนือจากห้าด้านที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไว้แล้ว เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในพัฒนาชุมชนเชิงลึก และนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ และสร้างประโยชน์ให้กับสังคมต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY